KONRAD ADENAUER STIFTUNG

SOCIETĂȚII CIVILE PLATFORMA SECURITATE ȘI APĂRARE

AMENINȚĂRILE LA ADRESA SECURITĂȚII REPUBLICII MOLDOVA PE TERMEN SCURT ȘI MEDIU

Valeriu **PAȘA**, Natalia **ALBU**, Iurie **GOTIȘAN**, Elena **MÂRZAC**, Alexandru **FLENCHEA**, Victor **PARLICOV**, Sanda **SANDU**

Chișinău, 2022

Cuprins

Introducere 3

Ameninţări la adresa securităţii Republicii Moldova în noul context de insecuritate regional şi internaţional 4

Riscuri şi vulnerabilităţi 6

Recomandări 12

Dimensiunea societală 12

Dimensiunea transnistreană 13

Dimensiunea privind apărarea naţională şi rezilienţă la şocuri 13

Dimensiunea privind politica de securitate şi comunicarea strategică 15

Recomandări punctuale pentru diminuarea şi eliminarea vulnerabilităţilor generatoare de riscuri 17

Introducere

Scopul prezentului studiu este definirea ameninţărilor şi riscurilor pe termen scurt la adresa securităţii Republicii Moldova. Vor fi definite ameninţările, sursele şi caracterul potenţial al acestora. Totodată, vor fi formulate riscurile care pot facilita realizarea scenariilor negative, explorând vulnerabilităţile existente sau care pot apărea. Vor fi formulate recomandări de politici şi acţiuni care vor diminua riscurile şi vor spori reziliența Republicii Moldova în faţa ameninţărilor existente. Opiniile exprimate în cadrul studiului reflectă poziţia consolidată a autorilor şi nu reprezintă neapărat opinia Fundaţiei Konrad Adenauer.

În cadrul prezentului studiu vom opera cu mai mulţi termeni şi este important să îi definim de la bun început:

Ameninţarea la adresa securităţii este *o acţiune sau succesiune de evenimente care ameninţă în mod grav să producă degradarea calităţii vieţii cetăţenilor unui stat, într-o perioadă relativ scurtă de timp sau constituie o ameninţare de neignorat la adresa libertăţii de alegere a politicii unui guvern sau a unei entităţi private, sau neguvernamentale din interiorul unui stat (Ullman R. Redefening Security. În: International Security, vol. 8, nr. 1, 1983, p. 153.)*

Riscurile *se referă la evenimente posibile, dar incerte care pot provoca daune. Impactul riscului depinde de ameninţările în evoluţie, plus de nivelul vulnerabilităţii faţă de aceste ameninţări, precum şi de capacitatea disponibilă pentru a face faţă acestor ameninţări. Plus, riscurile ce afectează securitatea naţională vor fi evaluaţi în funcţie de domenii de activitate şi se va ţine cont de nivelul de gravitate şi probabilitate a acestora.*

Vulnerabilităţile *sunt analizate din punct de vedere clasic. Vulnerabilitatea depinde de natura situaţiei în care se află statul: fie de starea de război/conflict, de starea de pace „aparentă" sau depinde de obiectivele/interesele urmărite de un actor/perturbator în regiune. În general, vulnerabilităţile sunt procese sau fenomene din viaţa internă ale unui stat (slăbiciunile), care diminuează capacitatea de reacţie la riscurile existente ori potenţiale sau care favorizează apariţia şi dezvoltarea acestora.* Specific pentru Republica Moldova, vulnerabilităţile pot fi evaluate din perspectiva internă şi externă (depinde de unde sunt generate). De exemplu, dependenţa unilaterală a Republicii Moldova de sistemele străine în domeniul energetic este o vulnerabilitate majoră care, în mediul actual de securitate, se transformă într-o ameninţare la adresa securităţii naţionale. Poate fi vorba şi de vulnerabilităţi caracteristice ţărilor slabe, precum şi emigrarea specialiştilor de înaltă calificare şi slăbirea potenţialului de dezvoltare al ţării.

Amenințări la adresa securității Republicii Moldova în noul context de insecuritate regional și internațional

Prin declanşarea agresiunii militare la scară amplă împotriva Ucrainei, Federaţia Rusă a trecut la o nouă etapă de realizarea a politicii sale externe în Europa de Est. Dincolo de numeroasele şi uneori contradictoriile motivaţii de ordin propagandistic, menite să convingă publicul intern şi internaţional de legitimitatea acţiunilor agresive, Kremlinul continuă o linie constantă de comportament de mai bine de 20 ani. Această politică este printre priorităţile-cheie în cadrul Doctrinei Primakov[1] , care se bazează pe câteva priorităţi:

- Crearea unei lumi multipolare, cu Rusia în calitate de unul dintre centrele majore de putere;
- Rusia deţine primatul şi controlează procesele integraţioniste în spaţiu ex-sovietic;
- Rusia se opune extinderii NATO.

Având în vedere capabilităţile economice modeste după destrămarea URSS, Rusia s-a concentrat pe acumularea de resurse, inclusiv pe modernizarea armatei. Abia după recăpătarea de putere economică şi militară, urma să aibă loc un proces de re-subordonare a fostelor teritorii sovietice. Între timp, prioritatea în politica regională îi revenea obiectivului de a evita pierderea influenţei în statele ex-sovietice. Acest obiectiv a fost realizat prin crearea de dependenţe economice, amestec în procesele politice interne, proiectarea de soft power, inclusiv răspândirea propagandei, dar şi prin acţiuni de război convenţional sau hibrid (menţinerea regiunilor separatiste pro-ruse în Republica Moldova şi Georgia, perpetuarea conflictului nesoluţionat din Karabah, agresiunea Georgiei în 2008, anexarea Crimeii şi declanşarea războiului proxy în sud-estul Ucrainei în 2014). În discursul său din ajunul agresiunii armate împotriva Ucrainei, Vladimir Putin a utilizat acelaşi set de argumente care denotă legitimarea hegemoniei ruse asupra teritoriilor ex-sovietice[2]. La fel cum prevede Doctrina Primakov, Vladimir Putin practic refuză să recunoască dreptul ţărilor care şi-au obţinut libertatea odată cu destrămarea URSS să fie suverane şi independente. Gândirea geopolitică rusă operează cu termenul de ”suveranitate limitată”, adică legalizarea dependenţei statelor ex-sovietice faţă de Kremlin în chestiuni de securitate şi politică externă, indiferent de voinţa popoarelor ţărilor respective. Pe parcursul anului 2020, Rusia a reuşit practic să impună Belarusului un astfel de model de funcţionare. Aceleaşi viziuni au fost în repetate rânduri propuse Republicii Moldova în schimbul soluţionării conflictului transnistrean, dar şi Ucrainei, prin procesele de negocieri în cadrul stabilit de acordurile de la Minsk.

Prin declanşarea războiului convenţional împotriva Ucrainei, Kremlinul a trecut la realizarea etapei a doua în impunerea hegemoniei sale în spaţiul post-sovietic – impunerea cedării unor teritorii şi/sau subordonării de facto a Ucrainei prin metode militare. În aceste realităţi noi, putem constata următorul lucru: **politica agresivă a Federaţiei Ruse reprezintă o ameninţare directă la adresa securităţii Republicii Moldova, ameninţând direct suveranitatea şi independenţa ţării noastre, pe lângă ameninţarea pentru integritatea teritorială care persistă din 1992.**

Sunt prea multe variabile pentru a face pronosticuri legate de perspective de timp, putem afirma însă că Republica Moldova este una dintre ţintele politicii revizioniste agresive a Kremlinului. Acţiunile militare împotriva Ucrainei sporesc interesul Moscovei faţă de Republica Moldova. Percepând Republica Moldova ca pe un stat instabil, slab din punct de

[1] https://carnegieendowment.org/2019/06/05/primakov-not-gerasimov-doctrine-in-action-pub-79254
[2] https://www.youtube.com/watch?v=X5-ZdTGLmZo&ab_channel=MichaelRossiPoliSci

vedere politic şi militar, conducerea Federaţiei Ruse poate considera RM drept o ţintă uşoară de cucerit, astfel încât să slăbească poziţia strategică a Ucrainei. Un eventual control militar asupra teritoriului RM ar permite izolarea oraşului Odesa, ar facilita ofensiva în raioanele de Vest ale regiunii Odesa, dar şi asupra Vestului şi centrului Ucrainei. Aceste calcule ar putea stimula desfăşurarea unei ofensive în direcţia Republicii Moldova (spre regiunea transnistreană), planuri enunţate în repetate rânduri de către exponenţii puterii de la Moscova[3]. Interesul controlului asupra RM este întărit şi de aspecte economice, or, tranzitul pe teritoriul ţării noastre este crucial pentru supravieţuirea şi funcţionarea economiei ucrainene. În mod special, ne referim la blocarea exportului de produse agricole, instrumentalizată de Moscova pentru a deturna stabilitatea internaţională şi a eroda voinţa de rezistenţă a Occidentului colectiv în faţa agresiunii ruse[4].

Deoarece avansarea militară în direcţia vestică (pe linia Mykolaiv-Tiraspol/Odesa) în prezent este greu de realizat din cauza împotmolirii în luptele din Estul Ucrainei, deşi nu este şi imposibilă într-un viitor încă greu de prognozat, Federaţia Rusă îşi va concentra eforturile pe obţinerea sau, cel puţin, pe pregătirea unei schimbări de regim politic în Republica Moldova pe unul docil sau aliat. Este posibil ca forţele armate ruse nici nu să nu reuşească să îşi reia ofensiva spre direcţia vestică de-a lungul litoralului Mării Negre. În general, situaţia pe câmpurile de luptă este foarte volatilă şi îngreunează elaborarea unor prognoze. În schimb, obiectivul de a vulnerabiliza Ucraina prin preluarea controlului politic asupra Republicii Moldova nu va dispărea nici chiar în cazul scăderii intensităţii conflictului sau încheierii unui armistiţiu.

Situaţia însă se poate schimba dramatic în cazul în care Federaţia Rusă va suferi o înfrângere militară şi se va retrage din zona gurilor Niprului. Conştientizând multitudinea de factori şi evoluţii posibile, vom construi analiza noastră pornind de la status-quo-ul existent în conflict la mijlocul lunii iulie 2022. În perspectiva următoarelor 5-6 luni, vom considera puţin probabil scenariul unei ofensive de succes a armatei ruse spre frontierele Republicii Moldova. **Prin urmare, principala ameninţare nemijlocită din partea Federaţiei Ruse va consta în exploatarea şi alimentarea vulnerabilităţilor interne cu scopul impunerii unui regim docil la conducerea Republicii Moldova.** Chiar dacă nu există pe termen scurt vreo ameninţare militară, însăşi desfăşurarea războiului în Ucraina este o vulnerabilitate, care influenţează multe aspecte ale situaţiei interne în societatea din RM, creşte neliniştea şi tensiunea, produce numeroase constrângeri în diverse domenii. Ameninţarea din partea Federaţiei Ruse este condiţionată de viziunile Moscovei şi nu de acţiunile sau inacţiunile Republicii Moldova. Viziunea strategică a Moscovei este dominată de o gândire strategică conspiraţionistă, care tratează drept scenarii de bază pe acelea care sunt percepute ca fiind cele mai negative pentru interesele Kremlinului.

[3] https://www.wsj.com/livecoverage/russia-ukraine-latest-news-2022-04-22/card/russia-aims-to-control-southern-ukraine-to-secure-entry-to-part-of-moldova-tPqcN8uCpB3Hd1GyS3Es
[4] https://twitter.com/TimothyDSnyder/status/1535617914749218818

Riscuri și vulnerabilități

Există o gamă largă de rezultate pe care le pot atinge eforturile Federaţiei Ruse în Republica Moldova:

1. Scenariul de maximă eficienţă pentru interesele ruse ar fi preluarea controlului total asupra ţării de către forţe afiliate Kremlinului, cu condiţia stabilităţii acestui nou regim şi suportului din partea populaţiei şi a instituţiilor statului, în special a celor de forţă.

2. Schimbarea unei guvernări controlate de Moscova, dar instabile, capabilă să se menţină doar în cazul joncţiunii cu forţele militare ruse care ar înainta spre vest.

3. Destabilizarea şi slăbirea Republicii Moldova, cu blocarea capacităţii de a construi rezilienţă societală, militară, economică, instituţională, dar şi a procesului de integrare în Uniunea Europeană şi de construire a parteneriatelor de securitate cu statele occidentale şi Ucraina. În cazul acestui scenariu, o eventuală agresiune militară s-ar ciocni de o rezistenţă mult mai slabă.

4. Eşecul atingerii majorităţii obiectivelor, inclusiv deturnarea integrării europene şi instituirea unor parteneriate de securitate, dar utilizarea de resurse importante, care vor reduce din capacitatea de a construi o rezilienţă suficientă în faţa ameninţărilor (inclusiv de ordin militar).

5. Eşecul atingerii tuturor obiectivelor şi consolidarea rezilienţei militare, economice, societale până la un nivel suficient în care Republica Moldova ar putea, în parteneriat cu ţările occidentale şi Ucraina, face faţă inclusiv unei agresiuni militare.

În mod evident există şi numeroase scenarii intermediare care pot conţine diverse elemente din cele descrise mai sus.

Pentru a-şi atinge obiectivele maxime în efortul său de a-şi extinde nivelul de influenţă asupra Republicii Moldova, Federaţia Rusă, utilizând mijloacele şi instrumentele disponibile, poate încerca producerea unor evenimente care reprezintă riscuri iminente la adresa Republicii Moldova:

- *Deloializarea maselor largi ale populaţiei şi a instituţiilor de stat faţă de Guvern, cu provocarea unei crize politice;*
- *Organizarea unor alegeri parlamentare şi prezidenţiale anticipate în condiţii maxim favorabile forţelor politice controlate sau aliate Kremlinului;*
- *Producerea unor dezordini în masă care să culmineze cu o lovitură de stat sau cu o criză politică şi social-economică profundă, care ar duce Republica Moldova fie spre alegeri anticipate, fie ar arunca ţara în haos şi într-o criză umanitară;*
- *Acutizarea crizei economice şi a tensiunilor sociale care vor eroda capacitatea de sporire a rezilienţei în faţa ameninţărilor şi vor consuma resursele necesare aprofundării integrării europene şi a parteneriatelor în domeniul securităţii;*
- *Şantajul şi presiunea propagandistică ar putea descuraja şi reduce voinţa conducerii Republicii Moldova să consolideze sectorul de securitate, să sporească eficient rezilienţa în faţa ameninţărilor, inclusiv prin parteneriate cu ţările occidentale şi Ucraina;*
- *Producerea unor provocări de ordin paramilitar (după modelul Donbas în 2014) care să producă panică, să amplifice crizele multiple şi să arunce Republica Moldova în conflict intern sau haos.*

În prezent, Republica Moldova se confruntă cu numeroase vulnerabilităţi care, cu siguranţă, vor fi exploatate atât de Kremlin, cât şi de aliaţii şi agenţii săi de influenţă din interiorul ţării. Mai jos vom enumera şi descrie aceste **vulnerabilităţi** şi felul în care acestea pot influenţa apariţia anumitor riscuri şi contribui la atingerea obiectivelor Kremlinului în Republica Moldova. Acestea nu sunt descrise mai jos în ordinea importanţei:

1. **Diverse forţe politice şi civice controlate, finanţate şi susţinute de către Federaţia Rusă în Republica Moldova.** Deşi se comportă ca actori politici legitimi, mai multe partide politice şi mişcări civice din Republica Moldova acţionează la indicaţia serviciilor speciale şi a cercurilor politice (şi economice) din Federaţia Rusă. Acestea vor fi instrumentate cu siguranţă pentru atingerea obiectivelor de destabilizare a Republicii Moldova. Este important să înţelegem caracterul relaţiei de subordonare a acestor forţe faţă de Moscova, în special faptul să acestea nu sunt puse la curent cu planurile complexe ale metropolei, nici măcar executorii nemijlociţi care coordonează din Rusia activitatea diferitor actori politici din RM nu au neapărat acces la planurile detaliate pe toate domeniile de acţiuni subversive în ţara noastră. Nici măcar nu este obligatoriu să existe planuri concrete şi detaliate, foarte des acţiunile subversive repetă anumite tipare cu scopul general de a eroda ţinta, de a nu-i permite să se întărească. La rândul lor, absoluta majoritate a actorilor politici proxy nu sunt cu adevărat devotaţi Kremlinului, majoritatea parazitează pe susţinerea financiară şi politică (inclusiv mediatică) a Rusiei în propriile interese, în special pecuniare. Prin urmare, de cele mai multe ori exponenţii Kremlinului în politica şi societatea moldovenească îndeplinesc superficial planurile, evitând să îşi asume riscuri personale prea mari.

2. **Facilitatorii locali: forţele locale oligarhice, cleptocratice, care au acelaşi interes de a schimba regimul de guvernare în Republica Moldova**, fie prin alegeri anticipate, fie printr-o lovitură de stat. Este vorba de oligarhii fugari – forţe precum Partidul „Şor”, Veaceslav Platon, Vladimir Andronachi, posibil Vlad Plahotniuc. Sunt şi grupuri de interese mai puţin ”notorii” crescute în jurul PSRM, al foştilor lideri din PDM, foşti şi actuali înalţi demnitari sau exponenţi ai sistemului de justiţie din perioada statului capturat. Nu este cunoscut gradul de coordonare a eforturilor între aceste forţe maligne locale şi Federaţia Rusă, dar cert este că aceştia urmăresc un obiectiv comun. Această coordonare va fi intensificată în perioada următoare. Pericole majore reprezintă gruparea Şor, personaje precum Veaceslav Platon şi Vladimir Andronachi, care au păstrat o influenţă puternică în interiorul ţării şi sunt în continuare activ implicaţi în procese politice, economice, în acte de corupţie, sponsorizare tenebră a mass-media, a formatorilor de opinie şi a forţelor politice. Chiar şi fără a coordona nemijlocit acţiunile cu Federaţia Rusă, aceşti actori sunt determinaţi să obţină o deturnare de regim în Republica Moldova, astfel realizând prin toate mijloacele obiectivele Kremlinului în RM.

3. **Criza economică.** Înrăutăţirea situaţiei social-economice a populaţiei va scădea din gradul de încredere şi suport pentru Guvern şi automat va duce la fortificarea opoziţiei pro-ruse sau filoruse. Va creşte şi dispoziţiile protestatare în societate, va eroda capacităţile bugetului de stat, implicit posibilităţile de finanţare a creşterii capacităţilor de apărare şi securitate. Aici vorbim despre rata foarte ridicată a inflaţiei, creşterea ratei de sărăcie, în acelaşi scenariu intră şi problema preţurilor la resursele energetice, care amplifică sărăcirea populaţiei şi unde Federaţia Rusă are spaţiu de manevră pentru a crea probleme în plus. Aici ne referim, în primul rând, la preţurile pentru gaze naturale şi electricitate (livrată de către Centrala de la Cuciurgan, controlată de Guvernul rus). Important este să menţionăm că, după recenta sincronizare cu piaţa europeană de energie electrică şi experienţele de achiziţie pe piaţa spot a gazelor naturale, Republica Moldova nu este vizată de eventuale întreruperi de aprovizionare. Preţurile surselor

alternative de energie sunt extrem de ridicate şi pot provoca noi scumpiri usturătoare. Însă Moscova, cu probabilitate mare, va pune toamna problema rezilierii contractului de livrare a gazelor, astfel impunând costuri economice suplimentare foarte mari Republicii Moldova şi o tensiune socială suplimentară în interiorul ţării, plus un nou efect domino de scumpiri.

4 **Finanţarea la negru** atât a activităţii partidelor politice, formatorilor de opinie, cât şi a acţiunilor eventuale de protest şi a mass-media care deserveşte aceste interese. Acest factor este în legătură directă cu activitatea grupărilor cleptocratice descrise mai sus. Or, acestea pot facilita atât introducerea banilor în ţară, cât şi asumarea unei anumite părţi din aceste cheltuieli în schimbul unor rente din partea Kremlinului, în viitor sau prezent.

5 **Dezinformarea şi manipularea opiniei publice** sunt instrumente utilizate pe larg, constant şi intens de către Kremlin în Republica Moldova. Acestea sunt realizate atât prin penetrarea spaţiului informaţional naţional de instituţii media ruseşti, coordonate de Kremlin, precum şi prin presă şi formatori de opinie (inclusiv politicieni) sponsorizaţi de Kremlin în interiorul Republicii Moldova. Prin aceste instrumente sunt constant alimentate sentimente de nemulţumire faţă de Guvernul RM, faţă de UE şi SUA, sunt amplificate dispoziţii de protest, denigrate forţe politice şi civice, instituţii ale statului, inclusiv cele de securitate. În mod special trebuie să remarcăm campaniile de propagandă toxică şi manipulare care ţintesc parteneriatele de securitate, acţiunile aliaţilor externi ai Republicii Moldova, dar şi acţiunile, chiar şi intenţiile de fortificare a rezilienţei. Chiar şi subiectul neutralităţii constituţionale este explorat în mod manipulator pentru a descuraja suportul public pentru fortificarea capacităţilor de apărare sau alte acţiuni de fortificare a securităţii RM. Acest instrument universal este şi va fi utilizat pentru a facilita absolut toate riscurile şi amplifica toate celelalte vulnerabilităţi. În mod special se urmăreşte deloializarea unor părţi importante din societate faţă de statul Republica Moldova. Eforturi comune cu grupările cleptocratice din interiorul ţării pentru producerea, sponsorizarea şi distribuirea de dezinformare şi propagandă nocivă este vizibilă. După agresiunea sângeroasă împotriva Ucrainei, propaganda rusă şi cea locală pro-rusă au pierdut din credibilitate şi influenţă în Republica Moldova, aceasta fiind în căutarea unui moment oportun pentru contraofensivă informaţională. Această oportunitate este oferită de criza economică profundă din ţară.

6 **Lipsa culturii de securitate la nivelul societăţii şi a clasei politice, comunicare publică precară în domeniul securităţii şi apărării** diminuează suportul public şi politic pentru acţiuni mai hotărâte de întărire a securităţii şi apărării. Nivelul de expertiză şi cultură generală pe subiecte de securitate şi apărare este foarte scăzut în societate şi în rândul clasei politice. Aceeaşi problemă se atestă în mass-media şi a unei părţi largi din societatea civilă. Această stare de fapt scade atenţia decidenţilor politici, urgenţele majore în domeniu nu implică suficient efort din partea administraţiei de stat. Mai mult, la nivelul societăţii investiţiile în fortificarea sectorului de securitate şi apărare sunt nepopulare, pot crea costuri de imagine (din cauza dezinformării şi propagandei) actorilor politici şi astfel descurajează intervenţiile mai hotărâte în materie de politici şi acţiuni. La nivelul societăţii lipsesc cunoştinţe de bază privind comportamentul în situaţii de război, infrastructura de securitate civilă este în stare deplorabilă, lipsesc cunoştinţe generale despre mobilizare şi alte teme de natură militară. Acestea din urmă amplifică panica şi pot fi deosebit de nocive în cazul unor posibile provocări sau agresiuni militare . În mod special, trebuie să menţionăm lipsa de expertiză pe subiecte militare şi de securitate în mass-media.

7 **Corupţia şi slăbiciunea statului de drept** facilitează impunitatea facilitatorilor şi agenţilor de influenţă ai Rusiei, inclusiv finanţarea ilegală a acestor acţiuni. Însă impactul negativ al corupţiei şi impunităţii are un impact mult mai mare pentru că nu sunt urmărite şi pedepsite, inclusiv acţiuni de trădare de stat. Din cauza corupţiei, instituţiile statului, inclusiv cele de securitate, rămân permeabile pentru racolarea agenţilor de către serviciile speciale străine. Stabilitatea politică este şi aceasta ameninţată de corupţie, pentru că nu pot fi excluse tentative de destrămare a majorităţii parlamentare prin coruperea unor deputaţi. Eventuale acte de corupţie în care pot fi implicaţi demnitari din cadrul guvernării ar putea fi utilizate pentru a eroda suportul popular pentru Guvern, facilitând riscul instabilităţii politice şi a blocării reformelor etc.

8 **Insuficienţa de capabilităţi administrative la nivelul instituţiilor de stat, inclusiv a capacităţii de analiză şi elaborare în domeniul securităţii şi administrării riscurilor** – ministerele, agenţiile de stat şi alte organe ale administraţiei publice centrale suferă de o insuficienţă cronică de personal calificat şi motivat. Viteza de elaborare şi calitatea actelor de politici subminează realizarea planurilor de reforme, răspunsuri la crize şi cooperării cu partenerii externi. În mod special este vizat domeniul securităţii şi apărării. Consiliul Suprem de Securitate are un personal insuficient pentru a consolida toate informaţiile şi a avea planuri suficient de elaborate de reacţie la situaţii de criză, capacitatea de monitorizare şi analiză rapidă a evoluţiilor şi de ajustare a planurilor de răspuns în toate domeniile vizate. Această problemă afectează şi capacitatea de accesare şi absorbţie rapidă a asistenţei externe în toate domeniile, inclusiv de securitate şi apărare. Cadrul decizional pentru domeniul securităţii este şi acesta incert, insuficient instituţionalizat. Cel puţin, acesta este neclar pentru publicul larg.

9 **Lipsa coeziunii societăţii** se manifestă prin existenţa unor părţi importante din societate (nu mai puţin de 30%) care văd diferit, în raport cu majoritatea şi cu conducerea politică, calea corectă de dezvoltare a Republicii Moldova. În esenţă, nu va fi exagerat să afirmăm că o parte importantă dintre cetăţeni sunt mai curând loiali Federaţiei Ruse decât Republicii Moldova. Anume din rândul acestor părţi ale societăţii pot fi lejer racolaţi susţinători pentru acţiuni subversive sau acţiuni masive de protest. În acelaşi timp, prezenţa unei părţi atât de mari din societate, care consideră acţiunile subversive ruse ca fiind legitime, diminuează foarte mult din spaţiul de manevră pentru acţiuni mult mai determinate de contracarare. Mai simplu – interzicerea partidelor pro-ruse sau a întregii mass-media de stat ruse sunt foarte problematice în Republica Moldova, în comparaţie cu Ucraina sau Ţările Baltice. Astfel de acţiuni pot fi interpretate drept limitări non-democratice, deoarece vizează un număr atât de mare de cetăţeni. Poate părea paradoxal, dar realităţile multianuale au transformat opţiunea subordonării suveranităţii moldoveneşti faţă de Kremlin într-o opţiune politică legitimă în ţara noastră.

10 **Neintegrarea minorităţilor etnice** este în strânsă conexiune cu vulnerabilitatea descrisă mai sus. În regiuni cu densitate compactă (Găgăuzia, Taraclia, localităţi din Nordul ţării etc.) problema se resimte şi mai mult. Necunoaşterea limbii de stat, insuficienţa percepţiei de apartenenţă la stat, expunerea mult mai mare la dezinformare şi propagandă toxică, disensiunile la nivel de elite politice locale şi naţionale cresc riscurile exploatării minorităţilor etnice pentru acţiuni subversive. Unul dintre subiectele activ alimentate de propagandă şi dezinformare ale Kremlinului vizează alimentarea conflictelor pe criterii etnice şi lingvistice. Insuficienţa percepţiei de apartenenţă la stat se datorează inclusiv faptului că în cursul şcolar de istorie nu se vorbeşte despre istoria comună a găgăuzilor, a ucrainenilor, bulgarilor, romilor sau evreilor şi moldovenilor/românilor în ţara în care trăiesc. Prin urmare, minorităţile naţionale

cunosc propria istorie fie din memoria colectivă sau legendele de familie, nu au cum să-şi dezvolte sentimentul de apartenenţă la statul Republica Moldova şi se asociază cu „ţara de origine”.”

11 **Regiunea transnistreană** este o vulnerabilitate constantă. La setul de probleme ”consacrat” se adaugă noi provocări apărute în contextul războiului la scară largă din Ucraina. Acestea sunt aşa-numitele atacuri armate (explozii), introducerea de limitări suplimentare asupra libertăţilor şi drepturilor omului, desigur şantajul energetic pentru obţinerea beneficiilor în sfera valutară şi bancară, declaraţii agresive şi provocări mediatice – toate acestea vor consuma resurse importante ale instituţiilor de stat, vor adăuga tensiuni în societatea moldovenească şi vor alimenta agenda propagandei nocive. În acelaşi timp, afirmăm că declanşarea unei agresiuni militare din partea forţelor separatiste şi ruse din regiune este practic imposibilă fără o eventuală joncţiune cu armata terestră rusă din Sudul Ucrainei. Important este să reţinem că nu toate acţiunile care vin din regiunea transnistreană sunt dictate de Moscova, regimul separatist poate urmări şi propriile interese, în primul rând economice – concesii pentru funcţionarea afacerilor grupului Sheriff, facilitarea importurilor în condiţii preferenţiale etc..

12 **Fragilitatea sistemului financiar-bancar** – chiar dacă sistemul bancar al RM a depăşit multiplele probleme din perioada anterioară, capitalul bancar este încă redus, iar încrederea cetăţenilor în acesta nu este la un nivel suficient de ridicat. În această situaţie, o eventuală panică, care poate fi generată şi de provocări şi dezinformări, nu doar pericole reale, poate cauza retrageri masive de bani. Chiar dacă Banca Naţională a probat intervenţii prompte pentru menţinerea ofertei de valută străină, potenţialele deficite de fonduri în bănci pot provoca reacţie în lanţ care va avea efecte negative asupra situaţiei economice, şi aşa complicate.

13 **Criza refugiaţilor** generată de războiul din Ucraina deja pune presiune pe sistemul de stat şi economie, dar este explorată şi cu scopul unor provocări mediatice, tentative de a provoca tensiuni interetnice. Eventuale noi valuri de refugiaţi în cazul ofensivei ruse în direcţia oraşului Odesa vor pune o presiune şi mai mare pe sistemul public moldovenesc şi vor consuma practic toate resursele administrative necesare pentru intervenţii în alte domenii, inclusiv pentru o atenţie sporită acordată securităţii şi apărării. Suportul internaţional desfăşurat în Republica Moldova va permite o gestionare mult mai uşoară a unor potenţiale fluxuri de refugiaţi comparabile cu cel din februarie-martie, dar sunt insuficiente pentru eventualitatea intrării în viitorul apropiat(până la 2 săptămâni) aaltor câteva sute mii de refugiaţi . Şi valul anterior de refugiaţi nu a fost încă ”absorbit” în suficientă măsură. Aceasta se referă, în special, la politici eficiente de încadrare în câmpul muncii (în contextul deficitului de forţă de muncă în ţară), dar şi a şcolarizării copiilor, care constituie o mare parte dintre refugiaţi.

14 **Securitatea frontalieră** – închiderea mai multor puncte de traversare pe porţiunea transnistreană, dar şi blocarea porturilor maritime ucrainene au crescut puternic presiunea asupra punctelor de traversare funcţionale. Totodată, au crescut tentativele de traversare ilegală a unor persoane (din cauza interdicţiilor impuse de autorităţile ucrainene), dar şi utilizarea teritoriului RM pentru redirecţionarea unor fluxuri ilicite. Consolidarea unor trasee de contrabandă poate facilita introducerea pe teritoriul ţării noastre a armelor şi altor materiale care pot fi utilizate pentru provocări şi acţiuni de insurgenţă. De asemenea, congestionarea frontierelor poate fi exploatată pentru alimentarea nemulţumirilor publice, sentimentelor de panică cauzate de provocări mediatice.

15 **Insuficienţa unor măsuri de consecvenţă în cadrul politicii externe şi de securitate** se manifestă, în special, prin declaraţii publice contradictorii care descurajează conştientizarea ameninţărilor şi riscurilor de către cetăţeni, mass-media şi clasa politică. În mod special este vulnerabilizată cooperarea cu partenerii externi în domeniul apărării. Este admisă o ambiguitate nepermisă în ceea ce priveşte determinarea de apărare a independenţei ţării, în cazul unei agresiuni. Importanţa consolidării forţelor militare este diminuată, nu este prezentată drept prioritate majoră a Guvernului. Transmiterea de mesaje de calmare privind lipsa unor pericole imediate de ordin militar nu este completată cu mesaje de alertare privind existenţa realistă a acestor ameninţări, în cazul schimbărilor importante pe câmpurile de luptă din Ucraina. Dorinţa oarecum firească de a evita iritarea excesivă a Rusiei duce la sabotarea eforturilor de combatere a propagandei ruse şi de blamare a politicii agresive a acestui stat, a convingerii societăţii moldoveneşti privind pericolul major al Kremlinului la adresa Republicii Moldova. Mai mult, această poziţie este percepută foarte negativ în Ucraina, descurajează şi vulnerabilizează cooperarea crucială în domeniul securităţii cu ţara vecină.

16 **Crima organizată** este, în mod obişnuit, utilizată de serviciile speciale ruse pentru realizarea obiectivelor sale. În Republica Moldova ne referim, în primul rând, la gruparea Karamalak/Bulgaru. Exponenţii acesteia au fost activ implicaţi în campania electorală din 2021. Persoane afiliate acesteia sunt active în politica locală din Autonomia Găgăuză, sunt implicate în finanţarea unor instituţii media, cooperează cu forţe politice la nivel naţional. Acest şi alte grupuri de crimă organizată pot fi implicate în pregătirea şi finanţarea unor acţiuni de destabilizare, provocări şi dezordini în masă.

Recomandări

Prioritatea absolută trebuie să o constituie consolidarea capacităţilor de apărare ale armatei naţionale. Celelalte intervenţii trebuie să completeze acest efort şi să contribuie la eliminarea constrângerilor şi vulnerabilităţilor care pot vulnerabiliza apărarea. Fără consolidarea sectorului de apărare toate celelalte eforturi nu sunt capabile să combată ameninţarea care vine din partea Federaţiei Ruse. În acelaşi timp, este important să conştientizăm că rolul consolidării în faţa ameninţării nu poate să revină doar instituţiilor de stat, mediul privat, mass-media şi societatea civilă joacă un rol determinant în completarea efortului naţional. Fără o implicare voluntară şi plenară a acestor actori nu este posibilă evitarea scenariilor negative.

Dimensiunea societală

- Pe termen scurt, se impune necesitatea de stabilire şi/sau intensificare a dialogului între autorităţile centrale şi cele locale în zonele cele mai vulnerabile. (Auto)izolarea regiunilor şi, în primul rând, a liderilor din regiuni duce la alienare şi, respectiv, la căutarea de sprijin (politic şi economic) în afara ţării. În mod special, în Rusia care utilizează acest sprijin pentru subminarea Republicii Moldova.

- Pe termen lung, cu privire la problema neintegrării minorităţilor etnice se constată necesitatea de revizuire a sistemului de învăţământ preuniversitar, în general, şi a curriculumului pentru şcolile alolingve, în particular, lucru, care dincolo de efort intelectual şi administrativ, va necesita şi investiţii suplimentare în învăţământul universitar pentru pregătirea specialiştilor. Pe de o parte, este nevoie ca absolvenţii gimnaziilor şi liceelor să fie capabili să vorbească româna fluent. Pe de altă parte, insuficienţa percepţiei de apartenenţă la stat se datorează inclusiv faptului că în cursul şcolar de istorie nu se vorbeşte despre istoria comună a găgăuzilor, a ucrainenilor, bulgarilor, romilor sau evreilor şi moldovenilor/românilor în ţara în care trăiesc. Respectiv, minorităţile naţionale cunosc propria istorie fie din memoria colectivă sau legendele de familie, nu au cum să dezvolte sentimentul de apartenenţă la statul Republica Moldova şi se asociază cu „ţara de origine”. Se recomandă elaborarea unor reforme pentru incluziunea politică a minorităţilor etnice în conformitate cu cele mai bune practici europene şi consolidarea identităţii culturale ale acestora, în contrast cu încadrarea mecanică în ”vorbitori de limbă rusă”.

- Pe termen scurt, este necesară consolidarea securităţii informaţionale prin blocarea şi eliminarea tuturor formelor de finanţare din surse obscure a surselor mass-media şi a formatorilor de opinie. De asemenea, este necesară consolidarea capabilităţilor de comunicare strategică, prin formarea unor instituţii specializate şi prin consolidarea serviciilor de presă în instituţiile statului. Încă o intervenţie trebuie să vizeze eliminarea practicilor nocive care subminează sustenabilitatea economică a presei independente. În parteneriat cu donatorii externi, se recomandă să fie realizate programe de consolidare a pregătirii jurnaliştilor moldoveni în domenii precum ştirile economice, externe, securitate, combaterea dezinformării.

Dimensiunea transnistreană

Concentrarea resurselor şi canalizarea eforturilor, în primul rând, pentru prevenirea posibilelor destabilizări şi provocări în/din zonă şi doar ca Plan B pentru contracararea lor. În acest scop se recomandă:

- Formarea unui grup de lucru compact (Vicepremier pentru Reintegrare, Secretarul Consiliului Suprem de Securitate, MAI, SIS, Ministerul Apărării) care să monitorizeze evoluţiile în zona transnistreană şi să elaboreze un plan flexibil de prevenire/gestionare a crizei, care să poată fi ajustat săptămânal în funcţie de evoluţii;

- Elaborarea unui plan de măsuri de ordin economic care să aplice instrumente de reglementare, vamale şi fiscale pentru menţinerea şi consolidarea dependenţei economice a regiunii transnistrene faţă de Chişinău. Acest plan de măsuri trebuie integrat într-o strategie mai amplă de gestionare/depăşire a crizei economice şi energetice, astfel încât să nu prejudicieze securitatea economică şi energetică a ţării;

- Stabilirea unui canal de comunicare operativă cu factori de decizie de la Tiraspol pentru *deconflicting* şi prevenirea escaladării în situaţii de criză. Trebuie evitate formatele existente de comunicare în domeniul de securitate (ex. Comisia Unificată de Control, care este politizată şi în care este prezentă şi Federaţia Rusă), dar nu trebuie admisă nici formalizarea/oficializarea acestui nou canal de comunicare.

- Elaborarea unei strategii pentru situaţii de criză prin utilizarea de către Federaţia Rusă a instrumentelor energetice pentru a aplica planuri politice la nivel regional: sistarea livrării de gaze naturale pentru Republica Moldova de către Gazprom, sau doar pentru malul drept al Nistrului. Trebuie luate în calcul scenarii care ar viza viitorul Republicii Moldova sau doar a regiunii transnistrene, probabilitatea cărora depinde de mersul războiului din Ucraina sau de evoluţii globale. În plan local, trebuie luate în calcul şi anticipate: scenariul micilor provocări armate în Zona de Securitate; scenariul presiunilor targetate pe grupurile sau entităţile vulnerabile din regiune - fermierii din raionul Dubăsari, şcolile cu predare în română, instituţiile publice din Bender, Tiraspol sau Râbniţa, sau scenariul extinderii prin forţă a controlului Tiraspolului asupra localităţilor „disputate” (satele din platoul Coşniţa, platoul Cocieri, Varniţa, Hagimus, Copanca).

Dimensiunea privind apărarea naţională şi reziliența la şocuri

- Cu toate că, pe termen scurt, se constată o probabilitate scăzută privind escaladarea unei agresiuni directe asupra Republicii Moldova, totuşi se impune necesitatea stringentă de a utiliza eficient timpul, care, evident, nu este suficient pentru a recupera cei treizeci de ani de distrugere a potenţialului naţional de apărare, pentru a depune eforturi maxim posibile pentru a pregăti ţara de apărare şi a face faţă posibilelor acţiuni militare, interne şi externe.

- Războiul reprezintă un fenomen social complicat, care pune la grea încercare oricare naţiune. De aceea, pregătirea statului pentru apărare ar trebui să reprezinte o activitate cotidiană şi de bază a conducerii politico-militare a ţării. Activităţile de pregătire a ţării pentru apărare sunt multiple, complexe şi de durată, iar executarea lor ar trebui să fie planificată şi realizată sistematic şi din timp.

- Valorificarea parteneriatelor strategice la nivel bilateral, cât şi multilateral, în special cu Alianţa Nord Atlantică. Suportul acestor parteneri este vital pentru funcţionarea unui sistem de apărare modern şi corespunzător timpului. Menţinerea acestor direcţii strategice este în măsură să asigure ţării condiţiile necesare sporirii capacităţii de soluţionare a conflictelor, de gestionare a crizelor şi de creştere a capacităţii de reacţie la ameninţări, inclusiv de ordin militar.

- În contextul statutului de neutralitate declarat în Constituţia ţării, se impune necesitatea, în contextul mediului actual de securitate, de a promova mesajul către populaţie, confom căruia „dezvoltarea Armatei Naţionale şi asigurarea apărării nu înseamnă pregătirea de război de apărare". Mai mult, se impune necesitatea de a promova perspectiva de „apărare civilă" care a fost neglijată de mult timp, fapt ce a diminuat abilitatea individului de a înţelege acţiunile statului în orice situaţie de criză. Respectiv, aceasta va contribui şi la sensibilizarea spiritului civic în societate. În acelaşi timp, pentru a evita panica, prin promovarea necesităţilor de asigurare a unui sistem de apărare civilă, ar putea fi evidenţiată perspectiva „protecţiei civile", care reprezintă un sistem de măsuri de pregătire pentru protecţia populaţiei, a valorilor materiale şi culturale de pe teritoriul ţării de pericolele care decurg nu numai din conflicte militare sau ca urmare a acestor conflicte, dar şi în rezultatul calamităţilor naturale şi ecologice, avariilor, catastrofelor şi incendiilor.

- Dincolo de sporirea capabilităţilor militare de apărare, se impune crearea unui centru de analiză şi prognozare care vor asigura studii relevante în măsură să ofere analize multidimensionale a riscurilor şi ameninţărilor de securitate pe termen scurt, mediu şi lung, dar şi perspectiva militară care va sta la baza planificării şi executării activităţilor de pregătire pentru apărare. Un astfel de Centru ar putea fi creat pe lângă Consiliul Suprem de Securitate, iar caracterul independent şi apolitic al acestui Centru va avea impact asupra corectitudinii evaluărilor care vor fi elaborate.

- Fortificarea şi consolidarea capacităţilor operaţionale ale Poliţiei de Frontieră, atât tehnice (mijloace şi echipamente de reacţie rapidă, control şi supraveghere etc.), cât şi umane, de personal implicat etc. Absorbţia adecvată a suportului constant (financiar, tehnic, uman etc.) din partea partenerilor externi, în special a Agenţiei FRONTEX.

- Revizuirea, reformarea, împrospătarea şi aplicarea noilor PROCESE operaţionale interne ale Poliţiei de Frontieră, organigramele, unităţile şi subunităţile structurale ale acesteia, cu scop de a fi de maximă utilitate şi capabile la reacţii rapide şi inteligente.

- Aplicarea conjugată a standardului clasic operaţional C4ISR sau a principiilor generale ale acestuia ar oferi capabilităţi avansate prin conştientizarea tabloului situaţional de frontieră, cunoaşterea potenţialului infracţional şi de mediu şi, respectiv, prin scurtarea timpului dintre detecţie infracţională şi răspuns.

- Prin urmare, acesta trebuie să constituie o prioritate pentru Poliţia de Frontieră, inclusiv prin investiţii şi utilizarea de tehnologii inovatoare şi soluţii inteligente, mai ales în actualele condiţii de securitate regională.

Dimensiunea privind politica de securitate şi comunicarea strategică

- Pe termen mediu-lung, se impune necesitatea abordării politicii de apărare şi a politicii externe a ţării în contextul mai larg de dezvoltare al politicii de securitate naţională, în acest sens şi în contextul actualelor tendinţe de a elabora şi adopta o nouă Strategie de Securitate Naţională. Aceasta trebuie să stabilească clar, fără încărcătură filosofică, atât prin prisma obiectivelor de securitate, cât şi a priorităţilor strategice, actorii şi structurile care vor contribui la dezvoltarea şi asigurarea ţării, precum şi factorii şi statele care în mediul actual de securitate reprezintă o ameninţare şi riscuri la adresa securităţii naţionale.

- Elaborarea în termen scurt (3-6 luni) a unei viziuni privind opţiunea de securitate a Republicii Moldova în limitele neutralităţii constituţionale, dar şi în contextul războiului din Ucraina şi al războiului hibrid în Europa. Elaborarea unui asemenea document care vizează viitorul ţării ar fi un exerciţiu care trebuie să implice în dezbateri nu doar factori de decizie de la Chişinău, dar şi alţi actori relevanţi din rândul partidelor politice şi al societăţii civile.

- Elaborarea strategiei de comunicare pe intern şi pe extern, în baza viziunii elaborate, va elimina inconsecvenţele actuale. În acest sens, sunt necesare eforturi durabile din partea Guvernului Republicii Moldova de a sincroniza cuvintele şi faptele, şi de a clarifica modul în care acestea vor fi percepute de toate părţile interesate, care acţionează în sectorul securităţii şi apărării naţionale. În acest context, considerăm necesară revizuirea concepţiei securităţii informaţionale şi a strategiei sectoriale. De asemenea, este obligatorie crearea capacităţilor instituţionale în domeniul securităţii informaţionale.

- Instituirea unui grup de lucru naţional pentru coordonarea activităţilor de comunicare strategică sub conducerea instituţiei coordonatoare la nivel naţional şi a unui grup de lucru interinstituţional tehnic la nivel de experţi şi persoane responsabile de elaborarea politicilor, de relaţii externe şi relaţii publice. În toate cazurile este necesar ca personalul din instituţiile implicate să fie instruit pe aspecte şi mecanisme de StratCom. Iar pe termen mediu, se impune necesitatea iniţierii unui proces de instituţionalizarea a StratCom.

- Colaborarea şi preluarea bunelor practici de instituţionalizare şi aplicare practică a elementelor de comunicare strategică de la organizaţiile specializate (Centrul de Excelenţă pentru StratCom al NATO, East StratCom al UE, structurile similare din Ucraina), organizaţii internaţionale, dar şi statele partenere.

- Pe termen lung, comunicarea strategică ar trebui să devină o componentă constantă a securităţii naţionale a Republicii Moldova, care va dezvolta rezilienţa şi va asigura protecţia şi prezentarea intereselor naţionale, consolidarea coeziunii societale a statului atât în rândul populaţiei, cât şi al partenerilor externi. În acelaşi timp, actorii statali şi non-statali ar trebui să adopte şi să pună pe deplin în aplicare strategii naţionale pe termen lung, menite să combată campaniile de dezinformare şi să producă naraţiuni coerente faţă de grupurile vulnerabile ale populaţiei.

- Instituirea şi consolidarea parteneriatelor între instituţiile de stat şi societatea civilă, inclusiv cu organizaţiile nonguvernamentale şi mass-media, precum şi identificarea unor programe comune în domeniul comunicării şi promovării subiectelor ce vizează securitatea. Monitorizarea percepţiilor cetăţenilor şi a rezultatelor concrete, a mediului informaţional şi a liderilor de opinie.

Recomandări punctuale pentru diminuarea și eliminarea vulnerabilităților generatoare de riscuri

1. În noua redacţie a Strategiei de Securitate Naţională trebuie să se regăsească recunoaşterea pericolelor şi caracterului anti-democratic al imixtiunii statelor străine şi a grupărilor criminale în viaţa politică a ţării. Instituţiile statului trebuie să fie împuternicite şi obligate să depisteze şi contracareze, informând transparent societatea despre finanţarea tenebră a partidelor politice şi a mass-mediei. Este necesară consolidarea legală şi instituţională a transparenţei financiare a partidelor politice şi lupta contra evaziunii fiscale. Legislaţia penală trebuie să conţină proceduri clare de pedepsire a corupţiei politice şi electorale.

2. Având în vedere pericolele deosebit de mari la adresa securităţii, a democraţiei şi suveranităţii, dar şi starea de fapt a justiţiei în Republica Moldova, ţara noastră trebuie să ia în calcul elaborarea unui mecanism legal de limitare a imixtiunii grupărilor oligarhice cleptocrate în viaţa politică. În acest sens, cu maximă atenţie şi reţinere, poate fi examinată experienţa Ucrainei.

3. Pentru consolidarea integrităţii spaţiului informaţional ar fi necesare măsuri speciale de prevenire a evaziunii fiscale şi finanţării ilegale a instituţiilor media şi a formatorilor de opinie din Republica Moldova. Aceste măsuri trebuie să fie proporţionale, să păstreze limitele de neimixtiune în libertatea presei, să fie aplicate universal pentru toate instituţiile şi persoanele vizate. Aplicarea acestor mecanisme trebuie să constituie un parteneriat al Consiliului Audiovizualului şi Serviciului Fiscal, în baza unei metodologii clare şi transparente de evaluare a riscurilor.

4. Fortificarea legală a transparenţei publicităţii şi eforturilor de prevenire şi combatere a dezinformării pe reţelele sociale. Foarte des, practicile pozitive autoasumate de către platformele sociale nu sunt respectate chiar de reţelele sociale. Pentru a asigura aplicarea acestora se cere impunerea prin lege. Important este să fie păstrată autonomia şi lipsa de imixtiune a statului în deciziile de limitare a unor conţinuturi nocive pe platformele sociale. În acelaşi timp, trebuie să existe mecanisme de constrângere, cum ar fi obligativitatea de a dispune de persoane dedicate angajate de platforme pentru aplicarea acestor norme pentru spaţiul virtual naţional.

5. Impactul social al crizei economice trebuie să fie diminuat pe cât de mult posibil, prin desfăşurarea de programe de susţinere ţintită a celor mai vulnerabile categorii de cetăţeni. În acelaşi timp, este necesară o comunicare sinceră şi deschisă cu întreaga societate, astfel încât fiecare cetăţean să fie sigur că această criză este suportată în mod solidar şi echitabil. Guvernul trebuie să manifeste mult mai mult leadership şi să îndemne mediul de afaceri spre un comportament mult mai responsabil, să îşi stăvilească dorinţele de supraprofituri în condiţii de criză. În acelaşi timp, este necesară o politică dură de prevenire şi pedepsire a creşterii speculative a preţurilor. Comunicarea pe domeniul economic trebuie să fie mult mai elaborată, planificată şi care să excludă intervenţii imprevizibile.

6. Pe dimensiunea energetică este necesară accelerarea pregătirii unei poziţii mai puternice de negocieri cu Federaţia Rusă privind contractul de aprovizionare cu gaze. În acest sens, este foarte importantă coordonarea poziţiilor cu Ucraina pentru a evita interpretări critice în cazul prelungirii contractului. Totodată, este necesară formarea

unui grup de lucru cu experţi din guvern, societatea civilă şi parteneri de dezvoltare, care vor elabora scenarii şi pregăti operativ analize pentru desfăşurarea negocierilor cu Gazprom, inclusiv scenarii legate de regiunea transnistreană, evaluarea intereselor de exporturi ale Gazprom, în condiţiile reducerii treptate a procurărilor de gaze ruseşti în Europa, monitorizarea atentă a evoluţiei relaţiilor ruso-europene în domeniul gazelor.

7 Este necesară o intervenţie rapidă, masivă şi sistemică în modernizarea sistemelor de aprovizionare cu agent termic a blocurilor de locuit din Chişinău şi Bălţi, prin schimbarea sistemelor de distribuţie pe orizontală şi instalarea de puncte termice individuale. Un alt program trebuie să stimuleze instrumente creditare larg folosite pentru izolarea termică a blocurilor. Este oportună analiza racordării obligatorii a instituţiilor publice la încălzire centralizată şi un program major de modernizare a întreprinderii Termoelectrica.

8 Guvernul trebuie să depună eforturi pentru a consolida baza de venituri a Bugetului public, inclusiv prin măsuri care să rezoneze cu aşteptările de echitate din societate, cum sunt taxarea suplimentară a proprietăţilor de lux, prevenirea îmbogăţirii ilicite şi a evaziunii fiscale.

9 Pornind de la noua Strategie de Securitate Naţională, SIS trebuie să aibă printre priorităţi depistarea şi prezentarea publică, prin rapoarte, a activităţii organizate de dezinformare. În cadrul SIS trebuie să fie creat un departament de contraspionaj digital care va face publice cazurile de operaţiuni de influenţare a opiniei publice din exterior (exclusiv cele din exterior).

10 Armata Naţională, Ministerul Apărării şi SIS trebuie să beneficieze de o consolidare substanţială a capabilităţilor de comunicare publică. Aceste instituţii trebuie să devină mult mai transparente şi pro-active în comunicarea cu mass-media, să informeze societatea despre munca lor şi să popularizeze temele de apărare şi securitate. În cooperare cu societatea civilă trebuie să fie construită o imagine pozitivă a acestor instituţii, să fie contracarate prejudecăţile şi miturile despre acestea. Acelaşi lucru se referă la comunicarea riscurilor şi ameninţărilor la adresa ţării. Pericolul agresiunii convenţionale şi a celei hibride nu trebuie dosit, ci făcut public în întreaga sa complexitate. În acelaşi timp, este important ca societatea să înţeleagă că Republica Moldova nu este neputincioasă în faţa ameninţărilor. Că este necesară o investiţie şi o consolidare a armatei şi a altor domenii, astfel încât să putem fi protejaţi chiar şi în faţa unei ameninţări atât de mari cum este Federaţia Rusă. Atât clasa politică, cât şi societatea trebuie să fie bine informate privind mersul războiului din Ucraina şi limitările ţării agresor, astfel încât să se înţeleagă că nici eventuale atacuri aeriene, nici chiar o potenţială agresiune terestră nu vor însemna în mod inevitabil şi imediat pierderea suveranităţii, că Federaţia Rusă nu are posibilitatea să desfăşoare forţe terestre majore la frontiera ţării noastre, în condiţiile rezistenţei continui a Ucrainei şi că armata naţională poate să facă faţă unei agresiuni, să genereze costuri inadmisibile pentru eventualii agresori, în cazul în care va beneficia de o consolidare rapidă şi de susţinere din partea societăţii. Aceste mesaje trebuie să fie asumate şi de către societatea civilă şi mass-media.

11 Guvernul trebuie să demareze o reformă calitativă a administraţiei publice centrale, începând cu sectorul de securitate şi apărare. Pentru a atrage şi menţine resurse umane înalt calificate şi motivate este necesară revizuirea ţintită a politicii de salarizare în armată, a serviciului public (în special a funcţiilor-cheie şi de expertiză din ministere şi agenţii) şi a demnitarilor de stat. Nu este o măsură populară, dar una strict necesară pentru a spori rapid ritmul reformelor, viteza şi calitatea răspunsurilor la situaţii de criză.

12 Serviciul Consiliului Suprem de Securitate trebuie să devină instituţia care coordonează şi consolidează toate politicile statului în domeniul securităţii şi apărării. Acesta trebuie să fie consolidat prin crearea unui departament analitic robust (minim 15 angajaţi înalt calificaţi cu salarii mari).

13 Mass-media publică şi cea privată, societatea civilă şi cât mai mult forţe politice trebuie în mod mutual să împărtăşească o singură poziţie privind direcţia europeană şi democratică de dezvoltare a Republicii Moldova. Orice devierea spre integrare sub conducerea Federaţiei Ruse – stat agresor şi ameninţare la adresa independenţei şi suveranităţii Republicii Moldova – trebuie să fie declarate antinaţionale şi anticonstituţionale. Pericolele şi crimele de război săvârşite de către Federaţia Rusă trebuie să fie blamate, făcute publice în mod intensiv şi permanent, opţiunea de integrare europeană trebuie să fie asumată drept singura cale corectă. În acelaşi timp, această alegere civilizaţională nu trebuie să fie identificată cu suportul necondiţionat al partidului de guvernare. Suportul pentru pluralismul democratic trebuie să rămână inechivoc. Problemele economice şi sociale cu care se confruntă Republica Moldova nu trebuie să afecteze suportul cetăţenilor pentru aderarea la UE. Este necesară o muncă intensă pentru combaterea percepţiilor în rândurile minorităţilor etnice privind faptul că drepturile acestora vor fi cumva afectate de orientarea occidentală a ţării.

14 Prin reflectarea intensă a rezistenţei Ucrainei în faţa şocului războiului trebuie să fie consolidate abilităţi de rezistenţă la şocuri în rândurile populaţiei, inclusiv de prevenire a ”devorării” sistemului bancar de către deponenţi, în cazul unor provocări sau agresiuni convenţionale. Băncile comerciale ar trebui să stabilească parteneriate cu mass-media pentru educaţie şi informare despre situaţii de crize majore, pornind de la experienţa Ucrainei.

15 Republica Moldova trebuie să continue să se pregătească de potenţiale valuri de refugiaţi, cel puţin similare, dacă nu chiar mai mari, cu primul. În special, se poate întâmpla în cazul unei ofensive militare ruse pe linia Mykolaiv-Odesa. Şcolarizarea copiilor, încadrarea în câmpul muncii, asistenţa juridică sunt câteva dintre domeniile care necesită o atenţie sporită. Mass-media trebuie să continue să acorde atenţie subiectului, inclusiv să prevină stigmatizarea şi campaniile de incitare la ură şi dezinformare în adresa refugiaţilor.

16 Activitatea grupurilor criminale organizate internaţionale pe teritoriul Republicii Moldova trebuie să fie recunoscută drept risc de securitate naţională. Astfel, trebuie să fie oferite instrumente suplimentare pentru monitorizarea şi blocarea activităţii acestora.

17 Comunicarea publică contradictorie şi uneori evazivă a autorităţilor a contribuit la o percepţie mult sub nivelul real al ameninţării existente la adresa Republicii Moldova. Mai mult ca atât, autorităţile se autolimitează în luarea unor măsuri şi în cooperarea internaţională în domeniul apărării şi securităţii pentru a ”evita panica” şi ”a nu irita Kremlinul”. Ambele abordări sunt contraproductive, chiar toxice, în calea consolidării rezilienţei ţării. Amintim aici de principiul enunţat mai sus, conform căruia eventuale acţiuni ostile din partea Federaţiei Ruse nu sunt nicicum influenţate de eventuale acţiuni sau inacţiuni ale Republicii Moldova. În schimb, caracterul inevitabil al unor costuri majore (militare, economice şi politice) este unicul instrument preventiv care descurajează deciziile agresive. Acest principiu a fost demonstrat în cadrul războiului purtat de Kremlin în Ucraina – renunţarea la ofensiva pe mai multe direcţii, retragerea flotei militare şi eliberarea insulei Şerpilor, renunţarea la raiduri aeriene deasupra teritoriului controlat de armata ucraineană – toate acestea demonstrează că Vladimir Putin se autolimitează în asumarea de riscuri majore, acţionează pentru obţinerea de

câştiguri cu pierderi cât mai mici. Republica Moldova trebuie să declare ferm că se pregăteşte de război nu pentru că acesta este inevitabil, ci pentru a descuraja o agresiune împotriva sa. Ţara noastră trebuie să demonstreze pregătire de rezistenţă atât pentru propria societate, cât şi pentru potenţialul agresor. Dar şi pentru partenerii externi care îşi vor spori considerabil suportul, în cazul în care vor vedea o determinare de autoapărare. Republica Moldova va evita cu probabilitate mult mai mare o agresiune, în cazul în care va demonstra capacitate de apărare şi determinare de a se apăra la nivelul întregii societăţi. Această pregătire trebuie să se regăsească şi în educarea populaţiei privind comportamentul pe timp de război, prin consolidarea sistemului de apărare civilă, inclusiv prin comunicarea publică a acestor acţiuni.

”Platforma societății civile în sectorul de securitate și apărare”
a fost lansată la data de 29 iunie 2021.

Misiunea Platformei este supravegherea sectorului de securitate de către societatea civilă și asigurarea unui dialog constant și transparent dintre societatea civilă și instituțiile din sectorul de securitate.

fb.me/platforma.SSA

t.me/platformasocietatiicivile

instagram.com/platforma_societatii_civile